

METİN BİLGİSİ

Prof. Dr.
V. Doğan GÜNAY

METİN BİLGİSİ

Prof. Dr.
V. Doğan GÜNAY

© PAPATYA YAYINCILIK EĞİTİM

Bilgisayar Sis. San. ve Tic. A.Ş.

Ankara Caddesi, Prof. Fahreddin Kerim Gökay Vakfı İşhanı Girişi,

No: 11/3, Cağaloğlu (Fatih)/İstanbul

Tel : (0 212) 527 52 96 - (0 532) 311 31 10

Faks : (0 212) 527 52 97

e-Posta : admin@papatya.gen.tr

Web : http://www.papatya.gen.tr

Metin Bilgisi - Prof. Dr. V. Doğan GÜNAY

4. Basım Ekim 2013 İstanbul

Yayın Danışmanı : Dr. Rifat ÇÖLKESEN (Post-Edu Institute)

Üretim : Olcay KAYA

Pazarlama : Uğur ÇÖLKESEN ve Mustafa DEMİR

Satış : Türkiye'nin İnternet Kitapçısı: www.tdk.com.tr

Sayfa Düzenleme : Papatya - Kelebek Tasarım

Kapak Tasarım : Papatya - Kelebek Tasarım

Basım ve Ciltleme : Pasifik Ofset Ltd. Şti. (Sertifika No: 12027)

Cihangir Mah. Güvercin Cad. No:3/1 Baha İş Mrk. A Blok
Haramidere, Avcılar/İstanbul (0212 412 17 77)

© Bu kitabın her türlü yayın hakkı **Papatya Yayıncılık Eğitim A.Ş.**'ye aittir. Yayınevinden yazılı izin alınmaksızın alıntı yapılamaz, kısmen veya tamamen hiçbir şekil ve teknikle ÇOĞALTILAMAZ, BASILAMAZ, YAYIMLANAMAZ. Kitabın, tamamı veya bir kısmının fotokopi makinesi, ofset gibi teknikle çoğaltılması, hem çoğaltan hem de bulunduranlar için yasadışı bir davranıştır.

Lütfen kitabımızın fotokopi yöntemiyle çoğaltılmasına engel olunuz. Fotokopi hırsızlıktır.

Günay, V. Doğan.

Metin Bilgisi / V. Doğan Günay - İstanbul: Papatya Yayıncılık Eğitim, 2013.

XII, 544 s.; 24 cm.

Kaynakça ve dizin var.

Sertifika No: 11218

ISBN 978-605-4220-71-7

1. Anlatma Biçimleri. 2. Metin Yapısı 3. Metin Türleri. 4. Metin Çözümleme

I. Title

Babam
Osman Günay'ın
değerli anısına...

Teşekkür

Metin Bilgisi kitabı daha önce yayınlanan her baskısında değişik kişilere okutulurak, hataların en aza indirilmesine çalışılmıştır. Birinci baskısından bu yana görüşlerini benimle paylaşan herkese çok teşekkür ediyorum.

Son kez elinizdeki baskıyı yeniden okuyup gözden geçiren meslektaşım Dr. Funda Uzdu Yıldız'a teşekkür ederim.

Bu kitabın baskısında gerekli özeni gösteren Dr. Rifat Çölkesen'e ve Papatya Yayıncılık Eğitim çalışanlarına da çok teşekkür ediyorum.

Prof. Dr. V. Doğan Günay

İçindekiler

Önsöz	IX
Bölüm 1. OKUMAK: Tüketmek ve/ya da (Yeniden) Üretmek	13
1.1. Bir Zihinsel Etkinlik Olarak Okuma	24
1.2. Toplumsal Bir Etkinlik ve Kültürün Bir Parçası Olarak Okuma	27
Bölüm 2. ANLATMA BİÇİMLERİ: Sözlü ya da Yazılı	35
2.1. Sözlü Anlatının Temel Özellikleri	41
Bölüm 3. METİN KAVRAMI	45
3.1. Metin Bilgisi - Metinbilim	50
Bölüm 4. METNİ OLUŞTURAN TEMEL ÖĞELER	55
4.1. Yazardan Kaynaklanan Metin Dışı Öğeler	56
4.2. Yayınevinden Kaynaklanan Metin Dışı Öğeler	64
Bölüm 5. METNİN YAPISI	67
5.1. Küçük Yapı ve Metnin Betimlenmesi	70
5.1.1. Bağdaşıklık	72
5.1.1.1. Oluşturucu Ögenin Yinelenmesi	77
5.1.1.2. Artgönderim ve Öngönderim	77
5.1.1.3. Eksiltili Yapılar	84
5.1.1.4. Örtük Anlatım: Sezdirimler ve Çıkarsamalar	87
5.1.1.5. Örgeler ve İzlek	90
5.1.1.6. Dilbilgisel Eylem Zamanları	93
5.1.1.7. Tümcelerarası Bağıntı Öğeleri	104
5.1.1.8. Metni Bölümlere Ayıran Belirticiler	106
5.2. Büyük Yapı ve Metnin Çözümlemesi	107
5.2.1. Tutarlılık	118
5.2.2. Metnin Anlamı	124
5.2.3. Niyet	126
5.2.4. Bilgi Toplama	127
5.2.5. Kabul Edilebilirlik	133
5.2.6. Yerlemler	134
5.2.7. Özetleme	135

5.2.8. Anlatısal Metinlerin İncelenmesi	137
5.2.8.1. Anlatıcı ve Bakış Açısı	141
5.2.8.2. Anlatıda Kim Konuşuyor?	149
5.2.8.3. Anlatı Kişileri	153
5.2.8.4. Dolantı ve Anlatı İçinde Öznenin Serüveni	157
5.2.8.5. Kullanılan Eylemler	158
5.2.8.6. Zaman	160
5.2.8.7. Anlatıdaki Uzamın İşlevi	174
5.2.8.8. Anlatısal Metinlerin Bölümlenmesi: Oluntu ve Kesit	177
5.2.8.8.1. Oluntular	177
5.2.8.8.2. Kesitler	186
5.2.8.9. Anlatının Oluşumu	190
5.2.8.10. Genel İzlem	194
5.2.8.10.1. Betisel Düzey	194
5.2.8.10.2. Anlatısal Düzey	198
5.2.8.10.3. İzleksel Düzey	207
5.3. Üstyapı ve Metinlerin Yorumlanması	214
5.3.1. Metinlerarasılık	215
5.3.2. Yetizleme	217
5.3.3. Tanıtım Yazısı	218
5.3.4. Metin Tipleri, Tonları ve Türleri	219
Bölüm 6. METNİN TONU	223
6.1. Öğretici	224
6.2. Esenlikli	224
6.3. İçsel	225
6.4. Dokunaklı	226
6.5. Dramatik	233
6.6. Ağlatısal	233
6.7. Destansı	233
6.8. Düşlemsel	235
6.9. Kalem Kavgasına Yatkın	235
6.10. Gülmece	235
Bölüm 7. METİN TIPLERİ	237
7.1. Anlatısal Metin Tipi	238
7.1.1. Metnin Temel Özellikleri	242
7.1.2. İşlevleri Açısından Anlatısal Metinlerin Sınıflandırılması	245

7. 2. Betimleyici Metin Tipi	247
7.2.1. Metnin Temel Özellikleri	249
7.2.2. İşlevleri Açısından Betimleyici Metinlerin Sınıflandırılması	255
7.2.3. Kullanılan Eylemler	256
7.2.4. Kullanılan Yazınsal Sanatlar	260
7.2.5. Betimlemenin Anlatısal Metinlerdeki İşlevi	262
7.3. Söyleşimsel Metin Tipi	264
7.3.1. Metnin Temel Özellikleri	266
7.3.2. Oyun Kuramlarıyla İlgili Ulamlar	274
7.3.3. Öyküsel ve Öykünmeci Anlatım Örnekleri	278
7.3.4. Örnek Çalışma	281
7.4. Sözbilimsel Metin Tipi	291
7.4.1. Metnin Temel Özellikleri	293
7.4.2. Koşuklama ve Bağlam	297
7.4.3. Şiir Dili ve Anlatımsal Özellikleri	299
7.4.4. Sözlü Anlatım	314
7.4.5. İmge, Yananlam ve Söz Sanatları Açısından Şiirler	318
7.4.5.1. Gösterenle İlgili Dilsel Sanatlar	320
7.4.5.2. Gösterilenle İlgili Dilsel Sanatlar	325
7.4.5.3. Sözdizime Bağlı Dilsel Sanatlar	326
7.4.5.4. Göndergeyle İlgili Dilsel Sanatlar	330
7.5. Kanıtlayıcı Metin Tipi	332
7.5.1. Metnin Temel Özellikleri	336
7.5.2. Metnin Düzenlenişi	339
7.5.3. Kanıtlama Biçimi	343
7.5.4. Metindeki Dil Düzeyleri ve Sözcük Kullanımı	345
7.6. Açıklayıcı Metin Tipi	349
7.6.1. Metnin Temel Özellikleri	351
7.6.2. İçerikleri Bakımından Açıklayıcı Metinlerin Sınıflandırılması	354
7.7. Buyrumsal (Eğitici, Öğretici) Metin Tipi	358
7.8. Önceden Haber Verici Metin Tipi	360
7.9. Üstün Metin Tipi	363
Bölüm 8. METİN TÜRLERİ	365
8.1. Özyaşamöyküsel Metin Türü	367
8.2. Öğretici Metin Türü	371
8.3. İçsel Metin Türü	376

8.4. Mektup Metin Türü	377
8.5. Aytamlıkla İlgili Metin Türü	379
8.6. Polemik Metin Türü	381
8.7. Olağanüstü ve Düşlemsel Metin Türü	381
8.8. Destansı Metin Türü	383
8.9. Romanesk Metin Türü	386
8.10. Ağlatisal Metin Türü	387
8.11. Gülmece Metin Türü	389
8.12. Dramatik Metin Türü	391
8.13. Metin Türlerinin Genel Özellikleri	392
Bölüm 9. İLETİŞİM ÇİZGESİ VE İŞLEVLERİ BAKIMINDAN METİN TÜRLERİ	395
9.1. Gönderen ve Anlatımsallık (Duyusal, Coşku) İşlevi	396
9.2. Gönderilen ve Çağrı (Buyurma, Seslenme) İşlevi	401
9.3. Bildiri ve Sanat (Şiirsellik, Yananlamsal, Sözbilimsel ya da Estetik) İşlevi	406
9.4. Bağlam ve Gönderge (Bilişsel, Düzanlamsal) İşlevi	409
9.4.1. Dilbilim İşlevi	411
9.4.2. Durum İşlevi	412
9.5. Kanal ve İlişki İşlevi	413
9.6. Kod ve Üstdil İşlevi	415
Bölüm 10. METİN ÇÖZÜMLEME YÖNTEMLERİ	419
10.1. Metin Çözümleme Yaklaşımları	424
10.2. Metnin İçinden Yapılan Çalışmalar	428
10.3. Metnin etrafında yapılanlar (Kaydetme)	432
10.4. Metinle birlikte (Yorumlama)	435
Bölüm 11. BİR UYGULAMA ÖRNEĞİ	437
Metin Bilgisi Terimleri Sözlüğü	489
Kaynakça	515
Yazarımız	523
Türkçe - Fransızca Dizin	525
Fransızca - Türkçe Dizin	535

Önsöz

Elinizdeki kitap daha önce bir başka yayınevinde üç kez basıldı. Her seferinde sayfa sayısı arttı. Bu sefer de kitabın sayfa sayısı arttı. Genel olarak gözden geçirildi. Bazı yerlere yeni eklemeler yapıldı, bazı kısımlar yeniden yazıldı. Bunun yanında bazı yeni bölümler ve yeni örnekler de eklendi. Yeni haliyle bu sefer Papatya Yayıncılık Eğitim yayınları olarak okuyucusuyla buluşuyor. Papatya Yayıncılık Eğitim yayınlarında birinci baskıdır ama bir başka açıdan da dördüncü baskıdır.

Kitap çok değişik alanlarda kullanılmaktadır. Dil öğretimi, dil ve edebiyat bölümleri yanında iletişim fakülteleri ve güzel sanatlar fakültelerinin değişik bölümlerinde, yazarlık atölyelerinde ve çok farklı yerlerde kullanılmaktadır.

Tüm okuyuculara yararlı olması dileğiyle...

Prof. Dr. V. Doğan Günay

Buca, 19 Mayıs 2013

